

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ӘӨЖ 378.04:002

Қолжазба құқығында

УАЙДУЛЛАҚЫЗЫ ЭЛЬМИРА

**БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ АҚПАРАТТЫҚ-КӘСІБИ
ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**

6D010200 – Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі мамандығы
бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған
диссертация

Ғылыми жетекшілері:
п.ғ.д., ҚР ҒА академигі, профессор
Пірәлиев С.Ж.
п.ғ.к., доцент Қосанов Б.М.
Шетелдік кеңесші:
п.ғ.д., профессор
Исмаил Доган
(Анкара университеті, Түркия)

Қазақстан Республикасы
Алматы, 2014

МАЗМҰНЫ

НОРМАТИВТІ СІЛТЕМЕЛЕР	3
АНЫҚТАМАЛАР	4
БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР	5
КІРІСПЕ	6

1 БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ АҚПАРАТТЫҚ-КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ – ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

1.1. Мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселесінің ғылыми-теориялық еңбектерде қарастырылуы.....	13
1.2. Бастауыш сынып мұғалімдердің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігінің мәні, мазмұны, құрылымы.....	37
1.3. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін зерттеудің әдіснамалық амалдары, ұстанымдары, құрылымдық-мазмұндық моделі.....	55

2 БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ АҚПАРАТТЫҚ-КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕЛІК-ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЖҰМЫС МАЗМҰНЫ, НӘТИЖЕЛЕРІ

2.1. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселесіне арналған айқындаушы эксперимент нәтижелері..	77
2.2. Мұғалімдердің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемесі.....	94
2.3. Зерттеу мәселесі бойынша жүргізілген қалыптастырушы эксперимент нәтижелері.....	113

ҚОРЫТЫНДЫ	128
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	131
ҚОСЫМШАЛАР	139

НОРМАТИВТІ СІЛТЕМЕЛЕР

Бұл диссертациялық жұмыста келесі нормативтік құжаттарға сілтемелер қолданылған:

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 27.07.2007 ж., №319-III ҚРЗ. Астана. Ақорда.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 07.12.2010 ж., ҚР Президентінің № 1118 Жарлығы, Астана.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары. – Астана, 18.08.2010 ж., ҚР Білім және ғылым министрінің №454 бұйрығы.

Ақпараттандыру туралы Қазақстан Республикасының Заңы. 11.01.2007 ж., № 217.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2006 жылғы «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына ену стратегиясы» атты Қазақстан халқына Жолдауы.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауы.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2014 жылғы «Бір мақсат. Бір мүдде. Бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауы.

Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы, 24.02.2004, Астана.

Орта білім беру жүйесін ақпараттандырудың мемлекеттік бағдарламасы, 22.10.1997 ж., №3645.

Бастауыш және орта кәсіптік білім беру оқу мекемелерін ақпараттандырудың мемлекеттік бағдарламасы, 15.05. 2000 ж., №721.

Оқу-әдістемелік жұмысты ұйымдастыру және жүзеге асыру Ережесі. - ҚР Білім және ғылым министрінің № 583 бұйрығы, 2007, 29 қараша.

«Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында толық компьютерлік сауаттылықты қамтамасыз ету туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің №781 бұйрығы, 27.09.2004 ж.

«Қазақстан Республикасында ақпараттық теңсіздікті төмендетудің 2007-2009 жылдарға арналған бағдарламасы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2006 ж. 13 қазан. №995 - қаулысы. Астана.

АНЫҚТАМАЛАР

Бұл диссертациялық жұмыста келесі терминдерге сәйкес анықтамалар қолданылған:

Құзырет - (латын тілінен «compete» аударғанда «жасай алу, қабілетті, сәйкес келетін») – білім беру жүйесіне берілетін әлеуметтік тапсырыстарды құрайтын жеке және қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандыру мақсатында нәтижелі іс-әрекеттерге қол жеткізу үшін ішкі және сыртқы ресурстарды тиімді жаңғыртуға дайындық.

Құзыреттілік - оқу мен өмір жағдаяттарын шешу кезінде білім алушылардың білімді, іскерлікті, дағдыны және қызметтің әмбебап тәсілдерін меңгеруі көрінетін білім берудің нәтижесі.

Ақпараттық мәдениет - кез келген ақпарат көзін – анықтамаларды, сөздіктерді, энциклопедияларды, теледидар бағдарламаларын, т.с.с. дұрыс пайдалана білу, ақпараттық мәдениет – әңгімелесе білу, теледидар, хабарды (интернетті) талғамды түрде қарау, алынған мәліметті ой елегінен өткізіп, талдай білу және өзгелердің еркіндігіне әсер ететін жағдайларда өз еркіндігінді шектей білу деген тұжырым жасауға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технология - («оқуға арналған медиа» (instructional), «оқыту машиналары» (teaching machines), «оқытуды автоматты түрде басқару» (programmed instruction)) – технологиялық тізбекке біріктірілген, ақпараттық ресурстарды қолдану арқылы ақпараттарды жинау, сақтау, өңдеу, шығару және тарату әрекеттерін қамтамасыз ететін өндірістік және программалық-техникалық құрылғылар мен әдістер жиынтығы.

Педагогикалық технология - практикада іске асырылатын белгілі бір педагогикалық жүйенің жобасы.

Оқу бағдарламасы - әрбір оқу пәні бойынша меңгерілуге жататын білім, іскерлік және дағдылардың мазмұны мен көлемін айқындайтын бағдарлама.

БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

АКТ	- Ақпаратты коммуникациялық технология
ЖОО	- Жоғары оқу орны
ҚР	- Қазақстан Республикасы
ОАТ	- Оқытудың ақпараттық технологиялары
ОЖ	- Операциялық жүйелер
ЭЕМ	- Электронды есептеу машина
ЭО	- Электрондық оқулық
ІТ	- Интернет технологиялар
MS DOS	- Microsoft фирмасының дискілі операциялық жүйесі
HTML	- Hiper Text Markup Language (гипермәтінді белгілеу тілі)
WWW	- World Wide Web (дүниежүзілік тармақталған өрнек)

Кіріспе

Зерттеудің көкейкестілігі: Дамудың жаңа кезеңіне қадам басқан тәуелсіз еліміздің білім беру жүйесінің алдында ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде дара тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау соның негізінде интеллектуалдық әлеуеті жоғары жас ұрпақты тәрбиелеу міндеті қойылған. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында білім алушылар үшін: «баршаға бірдей сапалы білімге қол жеткізу, ақпараттық және кәсіптік құзыреттілікті дамыту», – деп көрсетілген. Сонымен қатар, мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыруда электрондық оқыту жүйесіне көшуге және олардың ақпараттық технологияларды пайдаланудағы біліктілігін арттыру қажет, – екені нақтыланып берілген [1]. Бұл бүгінгі бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үшін ақпараттық технологияларды барлық пәндерді оқытуда пайдалануды талап етеді.

Республикамызда білім беруді ақпараттандырудың негізгі мақсаты – бұл ақпараттық технологияларды қолдану негізінде біртұтас біліми ақпараттық орта құру арқылы ұлттық білім сапасын арттыруды көздеп отыр. Бастауыш мектептегі маңызды бір мәселе - мұғалімдердің кәсіптік біліктілігін дамытудың маңызы ерекше, онда: «Білім беру реформасының ойдағыдай жүргізілуінің басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің әрбір азаматы әлемнің кез-келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу» - деп атап көрсетілді [2].

Қазіргідей қоғамдық өмірдің барлық салаларының ақпараттануы жағдайында мұғалімнің басқа кәсіби мәнді сапаларымен қатар, ақпараттық құзыреттіліктерінің қалыптасқан болуының маңызы зор. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттіліктері - оның кәсіби әрекетте табысты болуға дайындығының көрсеткіші. Сапалы білім алған, танымдылығы жоғары, бәсекелестіктің мықты тегеурініне төтеп бере алатын ақпараттық-кәсіби құзыретті мұғалімдер ғана болашақтың кілті болып саналатын қабілетті жас ұрпақтарды дайындай алатындығы сөзсіз. Сондықтан, қазіргі әлеуметтік сұраныстарға сай бастауыш мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру - білім саласындағы өзекті мәселелердің бірі.

Бастауыш сынып мұғалімдері қазіргі заманғы техника мен технологияны игеріп және оны оқу үдерісі барысында тиімді қолдана білулері қажет. Оның мәнісі – мектептегі әрбір баланың қайталанбайтын, ешкімге ұқсамайтын даралық ретінде қалыптасуын, оқушының өзіндік тұлғалық мүмкіндіктерін жүзеге асыруды қамтамасыз етуге барлық жағдайды тудыру. Бұл ретте қазіргі көпфакторлы әлеуметтік-саяси, нарықтық-экономикалық, коммуникациялық және ақпараттық қаныққан кеңістік жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасуына басымдық берілуі тиіс.

Әлемдік білім кеңістігіндегі озық тәжірибені оқып үйрену адамзат тарихында өзектілігі арта түсетін білімді де білікті, бастауыш деңгейде оқушының жүйелілік, ақпараттық, пәндік, тұлғалық құзыреттіліктерді меңгерту басты мәселе болғанын көрсетеді. Бұл мәселе ежелгі грек ойшылдары еңбектерінде ерекше орын алған. Ұлы ойшылдардың бірі Платон мұғалімнің мемлекет алдындағы жауапкершілігіне тоқтала отырып, егер мұғалім өз міндеттерін нашар орындайтын болса, онда мемлекетте надандар мен бұзақылардың көбеюі орын алатындығын айтып кеткен [3]. Бұдан шығатын қорытынды мұғалім қызметінің жауапкершілігінің жоғарылығын көрсете келе, оның кәсіби қызметін елдің келешегімен байланыстырғанын көруге болады. Ғұламаның сауатты ұрпақ, сауатты жастар ел тірегі екенін меңзегені анық, ал оның кілті мұғалімнің кәсіби қызметіндегі құзыреттілігімен байланысты болмақ.

Ал, педагогиканың классикалық көрнекті өкілдері А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев, К.Д.Ушинский және т.б. мұғалімдердің кәсіби іс-әрекеттерін әрқырынан зерделеген [4; 5; 6; 7; 8].

Қазақ халқының көрнекті ағартушысы, ғалым А.Байтұрсынов мұғалімнің жеке тұлғасы туралы «... жақсы мұғалім мектепке жан кіргізеді...» және «... мұғалім нашар болса, мектепте отырып сабақ бере алмайды...» деп жазады, сондай-ақ, ол мұғалімдерге қойылатын талаптарды «... бала оқытуын жақсы білем деп келген адам әуелі балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білерге керек, екінші, баланың табиғатын біліп, көңіл сарайын танитын адам боларға керек», - деп тұжырымдайды [9]. Бұдан шығатын қорытынды А.Байтұрсыновтың өз заманында мұғалімге қойып отырған талабы: алдымен жақсы мұғалім болуы, ол үшін оның кәсіби білімі, пәннің мазмұнын оны меңгерудің әдістемесін жетік білуі тиіс екені және бүгінгі таңдағы мұғалімдерге қойылып отырған талаптармен үндестігінен автордың идеясының өміршеңдігін көреміз.

Құзыреттілікті қалыптастыру мәселелері бірқатар алыс-жақын шетелдік, отандық ғалымдардың әртүрлі ғылым бойынша зерттеулерінде де көрініс тапқан. Шетелдік философ ғалымдар Д.Дьюи, У.Уоллер, М.Мид, К.Юнг, Дж.Равен, әл-Фараби, М.Қашқари, Ә.Нысанбаев, Ғ.Есім [10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18] және т.б. өз еңбектерінде құзыреттілік ұғымын тұлға болмысының сапалық белгісі ретіндегі іс-әрекетке қызығуы, сенімі, ұмтылысы, тілегі, білім жиынтығы және жоғары мораль нормалары тұрғысынан түсіндіреді.

Ал, әлеуметтанушылар Г.Спенсер, М.Вебер, Г.Нұрышева [19; 20; 21] және т.б. құзыреттілік адамның әлеуметтік мәртебесі мен оның өмірдегі бейнесі, кәсіби және білімінің бірлігінде қалыптасатындығын айтады.

Психологиялық және педагогикалық тұрғыдан Э.Ф.Зеер, И.В.Роберт, Н.Хомский, А.В.Хуторский [22; 23; 24; 25] т.б. ғалымдар құзыреттілік мәселесі мен ақпараттық технологияны пайдаланудың мүмкіндіктерін зерттеген.

Білім беру мен қоғамды ақпараттандыру үдерісі мен оның негізгі бағыттарын, ақпараттық құзыреттілікті дамытудың және мұғалімдердің кәсіби

біліктілігін қалыптастырудың педагогикалық мәселелерін К.К.Платонов, Н.В.Кузьмина, А.К.Маркова [26; 27; 28] және т.б. ғалымдар қарастырған.

Елімізде қазіргі заман талабына сай оқыту үдерісінде мұғалімдерді АКТ-ны пайдалануға дайындаудың мақсатын, мазмұнын, ұстанымдарын, психологиялық-педагогикалық негіздерін және ақпараттық құзыреттілікті қалыптастыруды отандық ғалымдар: А.Ф.Қазмағанбетов, Т.М.Баймолдаев, Г.Нұрғалиева, Д.Н.Кулибаева, Б.А.Әлмұхамбетов, Е.Ы.Бидайбеков, Т.О.Балықбаев, М.Қ.Қаламқалиев, С.Т.Мұхамбетжанова, А.Е.Сагимбаева, Ж.Ж.Нұржанова, А.Б.Медешова, Н.Т.Ермеков, Н.Т.Данаев [29; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36; 37; 38; 39; 40; 41; 42] т.б. зерттеген.

Бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау, бастауыш білім беру мен бастауыш сынып мұғалімін даярлаудың тарихы мен дамуын және білім беру интеграциясын Р.К.Бекмағамбетова, Қ.Т.Ыбыраимжанов, М.З.Жанбубекова, Б.М.Қосанов, Ш.Майғаранова, Ә.М.Мұханбетжанова, Р.К.Төлеубекова, А.Х.Аренова, Б.Барсай, Қ.М.Нағымжанова [43; 44; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51; 52] зерттеген еңбектер бастауышта оқытуды жетілдіруге, мұғалімдерді даярлаудың сапасын арттыруға қосылған үлес болып табылады.

Құзыреттілікті білім беру нәтижесі ретінде Б.А.Тұрғынбаева [67], К.С.Құдайбергенова [68], Ғ.У.Сыздықбаева [69], Г.Қ.Айқынбаева [70], М.А.Абсатова [71], Ш.Т.Мұқанбетова [72], Ж.У.Кобдикова [73], С.К.Кариев [74], Б.Т.Набиева [75], М.А.Ғалымжанова [76], және т.б. ғалымдар өз зерттеу еңбектерінде қарастырған.

Бастауыш мектептерде педагогикалық үдерісті ұйымдастыру мен жетілдіру мәселелері Ш.А.Амонашвили [77], В.В.Давыдов [78], Л.В.Занков [79], С.Н.Лысенкова [80], Н.Ф.Талызина [81], В.Ф.Шаталов [82], Қ.Б.Жарықбаев [83], Ә.Алдамұратов [84], Ж.Ы.Намазбаева [85], С.Жакыпов [86], А.Р.Ерментаева [87], Н.Қ.Токсанбаева [88], М.Қ.Бапаева [89] және т.б. зерттеулерінде көрініс тапқан.

Елімізде бастауыш білім берудің дидактикалық және әдістемелік аспектілерін Қ.Аймағамбетова [90], С.Р.Рахметова [91], Ш.Х.Құрманалина [92], Т.Қ.Оспанов [93], А.С.Амирова [94], Ә.Е.Жұмабаева [95], Қ.Жеделов [96], Қ.А.Сарбасова [97], Ж.Т.Қайынбаев [98], Г.И.Уәйісова [99], С.Е.Қаңтарбаев [100], З.Ш.Айдарова [102] және т.б.

Түркия мемлекетінің ғалымдары Л.Күчүкахмет [103], М.Өзжан [104], Ж.Өзтүрік [105], А.Махироглу [106], І.Арсланоглу [107], А.Айдын [108], И.Акюз [109], И.К.Кайа [110] және т.б. еңбектерінде бастауыш сынып мұғалімдерінің құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі мен ақпаратты қолдану мәдениеті тұрғысынан қарастырылған.

Жалпы әр сала бойынша педагогикалық мамандардың ақпараттық мәдениетін, құзыреттілігін дамыту мәселесіне қатысты көптеген еңбектердің болғанына қарамастан зерттеу барысында бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру арнайы ғылымда қарастырылмағаны белгілі болды.

Бұл жағдай;

- білім саласының негізі болып табылатын бастауыш мектептің ақпараттық мәдениеті қалыптасқан, оқу-тәрбие үдерісінде АКТ шығармашылық тұрғыда пайдалана алатын мұғалімдерге деген зәрулігі мен ондай тұлғаны қалыптастырудың теориялық және әдіснамалық негіздерінің жасалмауы арасындағы;

- қазіргі қоғамдағы бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық құзыреттілігіне қойылып отырған жоғары талап пен олардың ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалана алу деңгейлерінің төмендігі арасындағы;

- оқыту үдерісін ақпараттандырудың қажеттілігі мен оны тиімді ету үшін мұғалімдерді әдістемелік қамтамасыз етудің жеткіліксіздігі арасындағы **қарама-қайшылықтардың** бар екендігін көрсетеді. Аталған қарама-қайшылықтардың дұрыс шешімін іздестіру зерттеу мәселесін айқындауға және тақырыпты: **«Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру»** деп таңдап алуымызға негіз болды.

Зерттеудің мақсаты: бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық негіздерін анықтау, әдістемесін тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында сынақтан өткізу, ғылыми негізделген ұсыныстар дайындау.

Зерттеудің нысаны: бастауыш мектептегі білім беру жүйесі.

Зерттеудің пәні: бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үдерісі.

Зерттеудің ғылыми болжамы: *Егер* бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру теориялық тұрғыдан негізделіп, оның құрылымдық-мазмұндық моделі мен әдістемесі жасалып тәжірибеге енгізілсе, *онда* мұғалімдердің бұл сапасының қалыптасуының тиімділігі артады, *өйткені* ұсынылған жүйе озық педагогикалық-психологиялық теориялар мен тұжырымдарға негізделеді.

Зерттеудің міндеттері:

1. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық негіздерін анықтау.

2. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігінің мәнін, мазмұнын, құрылымын айқындау.

3. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық үлгісін, әдістемесін жасау.

4. Тәжірибелік-эксперимент барысында бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемесінің тиімділігін тексеру, ғылыми негізделген ұсыныстар дайындау.

Зерттеу жұмысының жетекші идеясы: Жалпы білім беретін орта мектептерде ақпараттық білім беру ортасын құру негізінде бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру, олардың ақпараттық қоғам талабына сай бәсекеге қабілетті, жаңашыл маман болуына жағдай жасайды.

Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздері ретінде философ, психолог, педагог ғалымдардың теория мен тәжірибенің бірлігі туралы ұстанымдары, таным теориясы, құзыреттілік теориясы, білім беру жүйесін ақпараттандыру тұжырымдамасы, тұлғаның іс-әрекетте қалыптасуы туралы философиялық, психологиялық, педагогикалық тұжырымдамалар, ақыл-ой іс-әрекетін сатылап қалыптастыру теориясы; ғалымдардың ақпараттық мәдениетті дамыту, өзін-өзі дамыту туралы тұжырымдамалары; тұлғалық-бағдарлы оқыту тұжырымдамасы, педагогика мен психологиядағы теориялық қағидалар, ақпараттық құзыреттілікті қалыптастыру туралы ғылыми тұжырымдамалар, біртұтас педагогикалық үдеріс теориясы.

Зерттеу көздері: зерттеу проблемасы бойынша философтардың, психологтардың, педагогтардың ақпараттық сауаттылық, ақпараттық мәдениет, ақпараттық құзыреттілік, кәсіби құзыреттілік туралы шетелдік және отандық зерттеулер, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, ҚР мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары, ҚР білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, ҚР «Ақпараттандыру туралы» Заңы, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің нормативті құжаттары, университеттік білім беру жағдайында оқыту үдерісін ұйымдастыру бойынша жинақталған әлемдік озық тәжірибелер, Қазақстан Республикасында жалпыға міндетті бастауыш білім берудің мемлекеттік стандарты алынды.

Зерттеу әдістері: философиялық, әлеуметтік, психологиялық, педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерді зерттеу мәселесі тұрғысынан талдау, жинақтау, қорыту, педагогикалық басылымдар мен нормативтік құжаттарды, озық педагогикалық тәжірибелерді зерделеу, жинақтау, салыстырмалы талдау, сауалнама мен тестілеу, интервью, тәжірибелік эксперимент жұмысын жүргізу, оның нәтижесін бағалау, математикалық тұрғыда өңдеу және қорыту.

Зерттеу кезендері:

Бірінші кезең (2011-2012) – зерттеу мәселесі бойынша педагогикалық-психологиялық, ғылыми-әдістемелік әдебиеттер мен нормативтік құжаттарға теориялық тұрғыдан талдау жасалып, материалдар жинақталды. Осы кезеңде зерттеу мәселесі, міндеттері, зерттеу көздері, пәні және ғылыми болжамы айқындалды; ерекшеліктері зерделенді, ақпараттық технологиялар негізінде болашақ мамандардың коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырудың «құзырет», «кәсіби құзыреттілік», «ақпараттық-кәсіби» ұғымдарының мәні нақтыланды, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері айқындалып, оның мазмұндық-құрылымдық үлгісі жасалып, өлшемдері мен деңгейлері көрсетілді.

Екінші кезең (2012-2013) – ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үлгісін оқыту үдерісіне енгізу тиімділігін анықтау бойынша тәжірибелік-эксперименттік жұмыс жүргізілді. Анықтау эксперименті

барысында бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру өлшемдеріне сәйкес бастапқы білім деңгейлері зерделенді. Осы кезеңде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған «Мұғалімдердің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мүмкіндіктері» арнайы курс бағдарламасы жасалып, оқыту үдерісіне енгізілді.

Үшінші кезең (2013-2014) – жүргізілген эксперимент қорытындыларын талдау, жалпылау, нақтылау нәтижелері бойынша алдын-ала жасалған қорытындыларға түзетулер ендіріліп, эксперимент материалдары жүйеге келтірілді, соның негізінде, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру динамикасы анықталып, оның тиімділігі математикалық-статистикалық тұрғыда негізделді. Диссертация талап бойынша рәсімделді.

Зерттеу базасы: тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде және Алматы қаласындағы М.Базарбаев атындағы №138 өнер гимназиясында, Қызылорда облысы, Шиелі ауданындағы №45 "Ақ Орда" мектеп-гимназиясы мен №46 А.С.Пушкин атындағы мектеп-лицейде жүргізілді.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық маңыздылығы:

1. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық негіздері анықталды.

2. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігінің мәні, мазмұны, құрылымы айқындалды.

3. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі, әдістемесі жасалды.

4. Тәжірибелік-эксперимент барысында бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемесінің тиімділігі тексеріліп, ғылыми негізделген ұсыныстар дайындалды.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы:

- бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мақсатында «Мұғалімдердің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мүмкіндіктері» атты арнайы курс бағдарламасы мен оны іске асыратын әдістемесі дайындалды;

зерттеу нәтижелерін жалпы орта білім беретін негізгі мектептерде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау негізінде ЖОО-да және біліктілікті арттыру институттарында қолдануға болады. Зерттеу нәтижелерін арнайы курстар, семинарлар, тәжірибелік жұмыстар жүргізуде құрал ретінде пайдалануға болады.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

- бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру психологиялық-педагогикалық ұғым ретінде оның өзін-өзі жүзеге асыруда кәсіби құзыреттілікке қол жеткізуімен яғни мамандығына байланысты барлық ақпараттарды педагогикалық іс-әрекеттерде саралап, табысты қолдануында көрініс береді;

- бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың ерекшеліктерін айқындау мұғалімнің тұлғалық қабілеті мен педагогикалық үдерісте жаңа нәтижеге жетуге бағыттайды. Бұл ерекшеліктер әрбір мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі қызығушылығын қанағаттандыруда жеткен жетістігі мен шығармашылық белсенділігінің толық ашылуына мүмкіндік туғызатын ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалануымен сипатталады;

- бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үшін педагогикалық үдерісте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалану оның өлшемдері мен көрсеткіштері, кезеңдері және деңгейлерін айқындауға негіз болып, олардың педагогикалық шығармашылығы мен шеберлігін шыңдауға ықпал етеді;

- бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана білуі оқу пәндерінің мазмұнын меңгертуге негізделген білімнің теориялары, нысандары, әдістері мен технологияларының сәйкестігіне және мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінде өзін-өзі ұйымдастыруы мен өзін-өзі жүзеге асыруда жаңа нәтижеге жетуіне мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижесінің дәлелдігі мен негізділігі. Зерттеу нәтижелері ғылыми-педагогикалық негіздерімен, зерттеу пәніне сәйкес қарастырылған әдіс-тәсілдердің нақты қолданылуымен, тәжірибелік-эксперимент жұмысының жоспарымен, зерттеу мақсатының міндеттерге сәйкестілігімен алынған бастапқы және соңғы нәтижелердің математикалық-статистикалық әдістерді қолданумен, тәжірибелік-эксперимент жұмыстардың жоспарлығы және кезеңділігімен, ұсынылып отырған әдістеменің тиімділігімен, сондай-ақ, зерттеу нәтижелерін тәжірибеге ендірумен қамтамасыз етілді.

Зерттеу нәтижелерін сынақтан өткізу және тәжірибеге енгізу: зерттеу барысында отандық және шетелдік басылымдарда ғылыми мақалалар жарық көрді.

1. «Бастауыш сыныптар мұғалімінің мәртебесі және оны арттырудың қазіргі жағдайы» //«XXI ғасыр зерттеушісі» Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы, 2011.

2. «Социально-психологические основы имиджа учителя начальных классов». //М.Б.Сапарбаевтың 70 жылдығына арналған «Жоғары оқу орнында жастарға заманауи білім мен тәрбие берудің өзекті мәселелері» Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Шымкент, 2012.

3. «Қазақстанның педагогика ғылымындағы құзыреттілік мәселесінің зерттелу жайы (2002-2010жж)» //«Қазақстан жоғары мектебі» Халықаралық ғылыми-педагогикалық басылым. Алматы, 2012./Абсатова М.А.

4. «Тұлғаның құзыреттілігін қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері» //Әдістемелік құрал. ISBN 978-601-232-953-7. Алматы, 2012. - 34б.

5. «Социально-психологические основы имиджа учителя начальных классов»// Педагогика (14), Прага, 2012.

6. Структурно-содержательная характеристика понятия «компетентность»// VIII Международная научно практ.конференция. - Софья, Болгария, 2012.
7. «Issues of development of innovation activityconcept of subject-teacher in an education system of the Republic of Kazakhstan»//World Conference on Psychology end sociology. Анталья, Түркия, 2012.
8. «Modern technologies of communicative competence formation»// 3rd Cyprus International Conference on Educational Research, 05-08 February 2013, Италия, Рим.
9. «Formation of the professional self-improvement competence formation of the university students»// 2nd Cyprus International Conference on Educational Research, 13-15 February 2013, Ataturk Teacher Training Academy, Солтүстік Кипр.
10. Formation of professional competence of students of art-technical universities//3rd world conference on innovation and computer sciences - insode-2013, Near East University, Middlesex University.

Зерттеудің негізгі базасы: Алматы қаласындағы М.Базарбаев атындағы №138 гимназиясында, Қызылорда облысы, Шиелі ауданындағы №45 "Ақ Орда" мектеп-гимназиясы мен №46 А.С.Пушкин атындағы мектепте жүргізілді.

Диссертация құрылымы: Диссертация кіріспеден, екі бөлімнен, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен, қосымшадан тұрады.

Кіріспе бөлімінде зерттеудің ғылыми аппараты, тақырыптың көкейкестілігі, зерттеу жұмысының мақсаты, нысанасы, болжамы мен міндеттері, әдіснамалық негізі, негізгі идеясы, зерттеу әдістері мен кезеңдері, ғылыми жаңалығы, практикалық маңыздылығы, қорғауға ұсынылатын қағидалары, зерттеу нәтижесінің дәлелділігі, оның мақұлдануы, тәжірибеге енгізілуі баяндалады.

«Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері» деп аталатын бірінші бөлімде бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілік мәселесінің ғылыми-теориялық әдебиеттердегі талдануына негізделген ерекшеліктері айқындалып, мазмұндық-құрылымдық мазмұндық үлгісі жасалды.

«Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемесі және тәжірибелік-эксперименттік жұмыс мазмұны, нәтижелері» атты екінші бөлімде бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың құралы ретінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қарастырылып, оны іске асырудың әдістемесі дайындалды.

Қорытындыда зерттеу нәтижелері бойынша алынған тұжырымдар сипатталады.

Қосымшада зерттеу барысында пайдаланылған диагностикалық материалдар беріледі.